

УДК: 378.4:81'243(569.4)

ББК: 74.584(5ІЗР)

Викладач кафедри іноземних мов

Романюк Л.П.

(ВНМУ)

Вивчення поширених розладів навчання майбутніми вчителями іноземних мов в Ізраїлі.

У сучасному Ізраїлі майбутніх учителів навчають індивідуальному підходу до здібностей або ж до труднощів у навчанні кожного з присутніх у класі учнів. Саме тому розроблена спеціальна програма, яка визначає деякі дефекти або розлади навчання в учнів. Це забезпечує успішне складання іспитів та різноманітних тестів при вступі у вищі навчальні заклади або при складанні багруту (екзамен на атестат зрілості) та психометричний тест, який є обов'язковим при вступі у будь-який навчальний заклад держави.

Відомо, що учням старших класів, абітурієнтам та студентам вищих навчальних закладів, які мають розлади навчання, надається додаткова година на екзаменах, (якщо даний розлад зафіксовано в особистій справі учня та підтверджено медичною радою школи. Таким чином, ми спостерігаємо кращі результати в учнів, що мають той чи інший розлад.

Розлади навчання — медичний термін, який позначає нездатність людини засвоювати, зберігати або узагальнювати нову інформацію внаслідок недостатності або дефектів уваги, пам'яті, логічного мислення тощо. Вчені розрізняють декілька різновидів розладів навчання:

1. дискалькулія
2. дислексія
3. дисорфографія
4. дисграфія

Згідно даних міністерства освіти, найпоширенішим видом розладу навчання в ізраїльських школах є дислексія, яку виявляють вчителі молодшої школи. Саме тому в педагогічних коледжах Ізраїлю майбутніх учителів навчають виявляти та сигналізувати про даний розлад належні органи для надання школяреві потрібної допомоги.

Як відомо з наукових джерел, *дислексія* – (грецьке δυσ- «погано» та λέξις «мовлення») — вибіркоче порушення здатності до володіння навичками читання та письма при збереженні загальних здібностей до навчання [9].

В даний час є декілька різних визначень дислексії. Одне з них запропоноване Міжнародною асоціацією дислексії: *дислексія* — це вид специфічного порушення навчання, який має неврологічну природу. Вона характеризується нездатністю швидко та правильно розпізнавати слова, здійснювати декодування, засвоювати навички правопису. Ці труднощі пов'язані з неповноцінністю фонологічних компонентів мови. Вони мають місце, не зважаючи на збереження інших когнітивних здатностей та повноцінні умови навчання. Як другорядний фактор виникає порушення розуміння тексту, дефіцит читацького досвіду та словника [2].

Зі спостережень світових вчених, в Росії використовують два підходи до визначення дислексії. Одним з них є педагогічний. Даному визначенню відповідає визначення, яке приводиться у підручнику логопедії: «Дислексія — це часткове специфічне порушення процесу читання, зумовлене несформованістю (розладом) вищих психічних функцій та яке проявляється в повторюваних помилках стійкого характеру».

Інший підхід — клініко-психологічний. Визначення, яке відповідає даній науковій позиції: «Специфічними порушеннями читання або дислексією називають стан, основним проявом якого є стійка вибіркоче нездатність оволодіти навичками читання, не зважаючи на достатній для того рівень інтелектуального (та мовленнєвого) розвитку, відсутність слухового та зорового аналізаторів та наявність оптимальних умов навчання. Головним порушенням при тому є стійка нездатність оволодіти складозлиттям та

автоматизованим читанням цілими словами, що часто супроводжується недостатнім розумінням прочитаного. В основі розладу лежать порушення специфічних церебральних процесів, які складають функціональний базис навичок читання» [1].

Як відомо, серед науковців Ізраїлю прийнято розрізняти дислексію та труднощі оволодіння читанням, які викликані іншими причинами, такими як розумова відсталість, дефекти зору та слуху. Їх називають неспецифічними, або вторинними порушеннями, або розладами читання. Дислексію відрізняє від них стійкість та вибірковість розладів.

В державі Ізраїль термін «дислексія» означає збірну групу дітей, які мають труднощі в різних компонентах читання та письма. Традиційно, щодо англоамериканської клінічної психології, діагноз «дислексія» має на увазі не тільки порушення в читанні, але й в письмі. Згідно даних вітчизняних джерел, порушення письма мають самостійні назви: *дисграфія* та *дизорфографія*. Не зважаючи на те, що дислексія є результатом нейробіологічних особливостей людини, вона не вважається психічним порушенням або хворобою.

Ізраїльські вчені довели, що в багатьох інших сферах дитина може проявити неабиякі здібності. Вона може давати гарні результати у спорті, живописі, музиці, математиці, фізиці, тощо. Як відомо, багато хто з відомих людей світу, таких як Ейнштейн, наприклад, були дислектиками.

Як говорять вчені психологи та педагоги Ізраїлю та світу в цілому, основними симптомами дислексії є: уповільнене читання по складах або по літерах, вгадування, з помилками у вигляді замін або перестановки літер; розуміння змісту прочитаного матеріалу порушується по різному.

Чому вчені використовують саме термін «дислексія», і коли та ким вперше він був використаний для визначення розладу?

Як відомо, вперше термін був введений офтальмологом, який працював у Штутгарті, Рудольфом Берліном (Rudolf Berlin) у 1887 році [3]. Він використовував цей термін по відношенню до хлопчика, який мав труднощі в

навчанні читанню та письму, не зважаючи на нормальні інтелектуальні та фізичні здібності в усіх інших сферах діяльності.

У 1896 році терапевт В. Прінгл Морган оприлюднив у «Британському медичному журналі» (British Medical Journal) статтю під назвою «Вроджена словесна сліпота» з описом специфічного психологічного розладу, який впливає на здатність до навчання читання. Стаття описувала випадок 14-річного підлітка, нездатного читати, але який мав при тому нормальний для дітей його віку рівень інтелекту.

З історії вивчення розладу відомо, що в 1925 році невролог Самюель Т. Ортон (Samuel T. Orton) почав вивчати цей феномен та передбачив існування синдрому, не пов'язаного з ушкодженням мозку, що знижує здібності до читання та письма. Ортон відмітив, що проблеми з читанням при дислексії не мають жодного відношення до порушень зору. Згідно його теорії, цей стан міг бути викликаний міжпівкулевою асиметрією головного мозку. Теорія викликала суперечки серед багатьох вчених того часу, які вважали, що основною причиною захворювання є різноманітні проблеми, які виникають у процесі візуального сприйняття інформації.

Пізніше, у 1949 році Клемент Лауне вивчала аномалію у дорослих, які страждали на дислексію з дитинства. Дослідження виявило можливість таких людей читати тексти зліва направо та і справа наліво з однаковою швидкістю (у 10 % швидкість читання справа наліво була вищою). Результати вказували на зміни поля зору, які призводили до сприйняття слова не як єдиного цілого, а як набору окремих літер.

У 1970-х роках висувались теорії про те, що дислексія є результатом дефектів фонологічного або метафонологічного розвитку. Останніми роками ця теорія користується на Заході найбільшою популярністю.

Багаточисленні сучасні дослідження за допомоги сучасних методів нейровізуалізації (МРТ, ПЭТ та ін.) довели, що в основі дислексії лежать нейробиологічні причини. Певні зони мозку (задня частина лівої середньої скроневої звивини) в таких людей функціонально менш активні, ніж у нормі

[4]. Структура мозкової тканини у осіб з дислексією також має відмінності від норми. У них виявлені зони зниженої щільності в задній частині середньої скроневої звивини з правого боку [5].

Ще в 1917 році англійський дослідник Дж. Хіншелвуд виявив повторні випадки дислексії в родичів дитини з таким розладом. Пізніше наявність сімейних випадків дислексії підтверджувалась багатьма вченими. У 1950 році Б. Халлгрєн провела перше фундаментальне дослідження спадкових випадків дислексії, вивчаючи генеологію таких осіб. Найбільш вагомі докази спадкової природи дислексії отримані в дослідженні близнюків. Було показано, що в однайцевих близнюків частота збігів (конкордантність) наявності дислексії значно перевищує той же показник у різнояцевих близнюків (відповідно, 73 % та 47 %) [6]. Показник успадкування дислексії складає 40—70 % [7]. В молекулярно-генетичних дослідженнях вдалося виявити гени, які є відповідальними за виникнення розладу. Вони розташовані в хромосомах № 1, 6 та 15 [8].

Як діагностувати дислексію? Це питання давно вирішене в ізраїльських педагогічних коледжах та університетах. Але все ж дислексія — складний для діагностики розлад. Є багато факторів, які потрібно взяти до уваги спеціалістам при проведенні діагностики даного розладу. В ході тестування виявляється рівень того, як дитина читає та порівнюється з тим, як читають діти її віку. Дослідження проводять за допомогою когнітивного тестування. Всі показники читання фіксуються лікарем, під час тестування роблять помітки там, де є порушення читання. В ході різних тестів перевіряють слух та здатність дитини до відтворення мовлення. Також виявляють, як краще дитина сприймає: усно (при розмові) чи тактильно (коли щось робить своїми руками). В ході дослідження також роблять висновок, наскільки добре функціонують всі три складові сенсорної системи. Дитина не повинна відчувати, що відбувається тест. При виконанні даного тесту вона має почуватися комфортно та впевнено, тому деякі дослідження можуть бути проведені у вигляді гри. До проведення тестування дитина має гарно

виспатись та гарно поснідати. Якщо тестування проводиться в школі, то перед виконанням дослідження вчителю необхідно поговорити з учнем, пояснивши йому хто прийде і навіщо. Якщо тестування проводиться не в школі, то батьки мають підтримати дитину, щоб вона почувалася комфортно. Батькам вчені не радять бути присутніми при даному тестуванні.

Існує ціла низка проблем, з якими тією чи іншою мірою стикається кожен дислектик. Найбільш поширені з них вивчають майбутні вчителі педагогічних коледжів Ізраїлю, зокрема коледжу "Міхлелет Тальпіот" у місті Тель-Авів:

- затримка в розвитку здібностей до читання, письма, запам'ятовування орфографії;
- дизорієнтація у просторі, дезорганізація;
- труднощі зі сприйняттям інформації ;
- труднощі в розпізнаванні слів, незрозуміння того, що було прочитане щойно;
- незграбність або порушення координації;
- синдром дефіциту уваги, який інколи супроводжується гіперактивністю.

З багатьох досліджень відомо, що всі симптоми дислексії — це симптоми дизорієнтації. Неможливо розпізнати дислексію саму по собі, однак розпізнати дизорієнтацію цілком можливо. Результатом орієнтації є точне сприйняття оточення, включаючи літери та слова, надруковані на папері. Тому ті друковані слова та символи, які учень не здатен уявити образно, залишають порожнечі в його сприйнятті. Та, як результат, учень не може прийняти навколишнє оточення так, як сприймають його інші особи. Тобто майже повністю відсутні об'єктивні методи визначення особливостей роботи головного мозку «нечитайла». Часто у випадку неякісної освіти соціальному працівнику зручніше поставити діагноз дислексії, ніж об'єктивно досліджувати та виявити соціально-педагогічні передумови, які призводять до труднощів читання.

Дислексія – це часткове порушення процесу читання, яке проявляється в стійких та повторюваних помилках читання, зумовлених несформованістю вищих психічних функцій, які беруть участь у процесі читання. Вчені розрізняють декілька видів дислексії:

1. **Фонематична дислексія** – цей вид порушення є найбільш поширеним у молодших школярів. Фонематична дислексія пов'язана з недорозвиненням функцій фонематичної системи. Одна фонема відрізняється від іншої за багатьма змістовними ознаками (твердість – м'якість; дзвінкість – глухість; спосіб та місце утворення і т.п.) Змінення однієї з фонем у слові (коси - кози;) або змінення послідовності (липа - пила) призводить до зміни смислу слова.

Вчені доводять, що частіше за все дитина з цією формою дислексії змішує на слух звуки, які різняться тільки за смисловими ознаками (ц-с; с-ш; ж-ш). Також має місце читання по літерах;

- викривлення звукоскладової структури слова (пропущені літери, вставки, перестановка звуків, складів).

2. **Семантична дислексія** (так зване механічне читання). Проявляється в порушенні розуміння прочитаних слів, речень, тексту при технічно правильному читанні. Порушення розуміння прочитаного зумовлене двома фактами: труднощами звукоскладового синтезу та нечіткістю уявлення про синтаксичні зв'язки всередині речення (коли слова в процесі читання сприймаються ізольовано, поза зв'язком з іншими словами в реченні).

3. **Аграматична дислексія** частіше спостерігається в дітей, які мають системну недорозвиненість мовлення. При даній формі дислексії спостерігається:

- зміна відмінкових закінчень, множини та однини;

- неправильне сприйняття роду, числа та відмінку іменника та прикметника («цікаве казка»);

- зміна закінчень дієслів 3-ї особи минулого часу.

4. **Оптична дислексія** проявляється в труднощах засвоєння та в змішуванні схожих графічних літер. Переплутуються літери, які

відрізняються лише одним елементом (В-З; Ъ-М та в англійській мові W-V); літери, які складаються з однакових елементів, але по-різному розташованих у просторі (Т-Г; Р-Ь; П-Н-И). Висновком багатьох вчених є факт, який спонукає батьків звертати увагу на можливу дислексію в ранньому віці у дітей та вчасному зверненні до фахівців.

Автором даного дослідження були віднайдені в соціальних мережах цікаві факти з життя відомих людей. На дислексію в дитинстві страждали голлівудські актори Він Дізель, Стів МакКуїн, Том Круз, Лів Тайлер, Кіану Рівз, Вупі Голдберг, співачка Шер, англійська акторка Кіра Найтлі, Орlando Блум, один з найвпливовіших людей своєї епохи Стів Джобс, видатний британський актор та режисер Антоні Хопкінс; й досі має яскраві симптоми (нездатність зав'язати шнурки), Деніель Редкліфф. Це ще раз доводить, що з дислексією цілком можливо жити нормально, якщо вживати заходів. Британський мільярдер Річард Бренсон в дитинстві страждав на дислексію, через що мав великі проблеми в школі. На дислексію також страждають багато інших відомих людей у світі.

Резюме: автором даної статті висвітлюються проблеми розладів навчання у дітей шкільного віку та навчання студентів педагогічних коледжів Ізраїлю виявляти та долати дані проблеми.

Ключові слова: Ізраїль, розлади навчання, дислексії, студенти педагогічних коледжів.

Summary: the author of this article tells about the problems of learning disabilities in schoolchildren and how the students of the teachers' training colleges are taught to find and fight this in Israel.

Key words: Israel, learning disabilities, dyslexia, students of pedagogical college.

Резюме: автором даної статті розкриваються проблеми порушень в навчанні школярів, а також вивчення таких проблем студентами педагогічних коледжів в Ізраїлі.

Ключевые слова: Израиль, нарушения в обучении, дислексия, студенты педагогических колледжей.

Використана література:

1. Логопедия. Учебник для вузов (Под ред. Л. С. Волковой и С. Н. Шаховской) — М. «Владос», 1999
2. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей (3-е изд.).- СПб,: Речь, 2003
3. «Uber Dyslexie». Archiv fur Psychiatrie 15: 276–278 ст.(переклад з німецької мови)
4. Shaywitz S.E, Shaywitz B.A, Pugh K.R et all Functional disruption in the organization of the brain for reading in dyslexia., Proc Natl Acad Sci U S A 95.- 1998.-V.5.- N.3.- P. 2636-41(переклад з англійської мови)
5. G. Silani, U. Frith, J.-F. Demonet et all., Brain abnormalities underlying altered activation in dyslexia: a vowel based morphometry study // Brain, 2005.- V. 128.-P. 2453—2461 (переклад з англійської мови)
6. De Fries, J.C. and M. Alarcon. «Genetics of Specific Reading Disability», Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews, 1996; Vol 2, pp. 39-47ст. (переклад з англійської мови)
7. J.Schumacher, P. Hoffmann, C. Schmäl, G. Schulte-Körne, M.M. Nöthen Genetics of dyslexia: the evolving landscape//Journal of Medical Genetics .- 2007.- V.44.- P.289-297 (переклад з англ. мови)
8. Grigorenko E.L., Wood F.B., Meyer M.S., Pauls D.L. (2000) Chromosome 6p influences on different dyslexia-related cognitive processes: further confirmation. M. J. Hum Genet 66:715-723 (переклад з англ. мови)
9. Ткаченко, Т. А. Логопедический букварь — М.: Эксмо, 2009.(переклад з рос. мови).